

Проблемні питання захисту інформації у системі електронних грошей в Україні

Проценко Андрій Тарасович, здобувач
Міжрегіональної Академії управління персоналом

Виникнення та запровадження електронної форми грошей слід вважати закономірним результатом поступового розвитку електронної комерції та пов'язаних із нею нових інструментів оплати. Сучасні автори вказують на необхідність розмежування банківських платіжних систем (системи безготівкових розрахунків) та платіжних систем, у яких функціонують електронні гроші, зважаючи на те, що електронні гроші на початковому етапі свого виникнення оберталися поза банківською системою та фактично були еквівалентом емітованих готівкових коштів. Таким чином, на думку сучасних вчених, електронні гроші не можна включати до сфери безготівкових розрахунків.

Існує ряд особливостей, якими обумовлюється необхідність розробки спеціальних нормативно-правових актів, спрямованих на визначення меж поведінки учасників відносин електронної комерції: по-перше, відповідні взаємовідносини функціонують у вигляді угод, що укладаються в електронній формі; по-друге, більшість комерційних операцій здійснюються з використанням Інтернет; по-третє, наявним є повний цикл економічних процесів: замовлення товарів/послуг, проведення платежів, доставка товарів/послуг з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Основою правового забезпечення захисту інформації у системі електронних грошей в Україні є загальні закони, що регулюють комплекс суспільних відносин, об'єктом яких є інформація. А саме: Закон України «Про інформацію» [2], Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [3], Закон України «Про Національну програму інформатизації» [4] тощо.

Загальні засади функціонування платіжних систем і систем розрахунків в Україні, поняття та загальний порядок проведення переказу коштів у межах України, відповідальність суб'єктів переказу, а також загальний порядок здійснення нагляду за платіжними системами визначений у Законі України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [5].

Для сфери електронних платежів, комплекс відносин додатково урегульовується спеціальними актами законодавства, що визначають правовий статус та порядок використання електронного цифрового підпису та електронного документа. Такими актами є: Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [6] та Закон України «Про електронний цифровий підпис» [7].

Як вже зазначалося вище, Національний банк України у 2008 році розробив Положення про електронні гроші в Україні, яке було викладено в новій редакції згідно з постановою Правління «Про внесення змін до деяких

нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей» [8]. Основною метою даного нормативно-правового акта є правове забезпечення діяльності, пов'язаної з випуском електронних грошей в Україні, та запровадження моніторингу за такою діяльністю. Крім того, дане Положення встановило вимоги Національного банку до суб'єктів здійснення випуску, обігу та погашення електронних грошей, а також до платіжних систем на програмній основі.

Проте зазначені нормативно-правові акти повною мірою не вирішили проблем правового забезпечення захисту інформації у системі електронних грошей в Україні. Так, сучасні вчені звертають увагу на необхідність дослідження на теоретичному та практичному рівні питань, пов'язаних з підтримкою безпеки у сфері функціонування системи електронних платежів. Незалежно від обраних способів і методів правового регулювання суспільних відносин у сфері електронної комерції, які залежать від специфіки правової системи відповідної країни та рівня розвитку економіки в кожній окремій країні, проблеми захисту від шахрайства як продавців, так і покупців сучасні експерти називають однією зі найважливіших проблем електронної комерції [9].

Досліджуючи масив документів, що урегульовують відносини електронної комерції у розрізі окресленої нами проблематики, можемо дійти наступних висновків.

У Законі України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [5] міститься ряд положень, які стосуються, серед іншого, також захисту інформації в системах електронних грошей. Ст. 15 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» встановлені особливості випуску електронних грошей і здійснення операцій з ними. Так, згідно із п. 15.2 ст. 15 Закону, банк, що має намір здійснювати випуск електронних грошей, зобов'язаний до початку їх випуску узгодити з Національним банком України правила використання електронних грошей у порядку, встановленому нормативно-правовим актом Національного банку України. Порядок здійснення операцій з електронними грошима та максимальна сума електронних грошей на електронному пристрої, що перебуває в розпорядженні користувача, визначаються нормативно-правовими актами Національного банку України [5].

Окремо слід зазначити, що, згідно із п. 9.2.1 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» правила платіжної системи мають установлювати, серед іншого, систему захисту інформації. Згідно із п. 14.6 цього ж Закону, електронний платіжний засіб має відповідати вимогам щодо захисту інформації, передбаченим Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та нормативно-правовими актами Національного банку України. У відповідності із п. 33.3 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», платник зобов'язаний відшкодувати шкоду, заподіяну банку або іншій установі - учаснику платіжної системи, що його обслуговують, внаслідок недотримання

цим платником вимог щодо захисту інформації і проведенням незаконних операцій з компонентами платіжних систем (платіжні інструменти, обладнання, програмне забезпечення тощо). При цьому банк або інша установа - учасник платіжної системи, що обслуговує платника, звільняється від відповідальності перед платником за проведення переказу [5].

Нарешті, розділом VIII Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» закріплені основні положення щодо захисту інформації при проведенні переказу коштів. Визначено, що система захисту інформації повинна забезпечувати безперервний захист інформації щодо переказу коштів на усіх етапах її формування, обробки, передачі та зберігання. Встановлено, що порядок захисту та використання засобів захисту інформації щодо переказу визначається законами України, нормативно-правовими актами Національного банку України та правилами платіжних систем. Порядок захисту та використання засобів захисту інформації учасниками міжнародних платіжних систем визначається правилами цих систем, а за відсутності в таких правилах відповідних положень - законами України та нормативно-правовими актами Національного банку України. Захист інформації забезпечується суб'єктами переказу коштів шляхом обов'язкового впровадження та використання відповідної системи захисту, що складається з: законодавчих актів України та інших нормативно-правових актів, а також внутрішніх нормативних актів суб'єктів переказу, що регулюють порядок доступу та роботи з відповідною інформацією, а також відповідальність за порушення цих правил; заходів охорони приміщень, технічного обладнання відповідної платіжної системи та персоналу суб'єкта переказу; технологічних та програмно-апаратних засобів криптографічного захисту інформації, що обробляється в платіжній системі.

Система захисту інформації повинна забезпечувати: цілісність інформації, що передається в платіжній системі, та компонентів платіжної системи; конфіденційність інформації під час її обробки, передавання та зберігання в платіжній системі; неможливість відмови ініціатора від факту передавання та отримувачем від факту прийняття документа на переказ, документа за операціями із застосуванням засобів ідентифікації, документа на відкликання; забезпечення постійного та безперешкодного доступу до компонентів платіжної системи особам, які мають на це право або повноваження, визначені законодавством України, а також встановлені договором. Розробка заходів охорони, технологічних та програмно-апаратних засобів криптографічного захисту здійснюється платіжною організацією відповідної платіжної системи, її учасниками або іншою установою на їх замовлення [5].

Виходячи зі змісту розділу VIII Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», можливо дійти висновку про те, що до складу системи захисту інформації платіжних систем, серед інших складових входить нормативно-правова підсистема, яка містить: законодавчі акти України та інші нормативно-правові акти, нормативно-правові акти Національного банку України, а також правила платіжних систем. Відтак,

можемо дійти висновку про те, що вказані компоненти є характерними також для захисту інформації у системі електронних грошей.

Поряд із цим, слід звернути увагу на той факт, що випуск електронних грошей в Україні та моніторинг за такою діяльністю додатково врегульовується Положенням про електронні гроші в Україні, яке затверджене постановою Правління Національного банку України «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей» [10]. П. 6.1 чинного Положення про електронні гроші в Україні, встановлено, що особа, яка має намір створити систему електронних грошей та здійснювати випуск електронних грошей, зобов'язана узгодити з Національним банком правила системи електронних грошей до здійснення випуску електронних грошей. Платіжна організація платіжної системи, створеної резидентом, члени/учасники якої мають намір здійснювати випуск електронних грошей, зобов'язана узгодити з Національним банком правила системи електронних грошей до здійснення випуску електронних грошей. Якщо правила системи електронних грошей є складовою правил платіжної системи, то узгодження Національним банком правил платіжної системи є узгодженням правил системи електронних грошей. Згідно із п. 6.2 (б) Положення про електронні гроші в Україні, правила системи електронних грошей, серед іншого, мають містити положення про систему безпеки і захисту інформації в системі електронних грошей та розмежування прав доступу до інформаційних ресурсів системи електронних грошей [10].

Таким чином, у випадку, коли правила системи електронних грошей не є складовою правил платіжної системи, нормативно-правова підсистема системи захисту інформації, повинна включати у себе крім законодавчих актів України; інших нормативно-правових актів; нормативно-правових актів Національного банку України; правил платіжних систем також правила системи електронних грошей.

Підсумовуючи отримані результати, можемо дійти висновку про те, що основними елементами нормативно-правової складової захисту інформації у системі електронних грошей в Україні є: законодавчі акти України; інші нормативно-правові акти; нормативно-правові акти Національного банку України; правила платіжної системи; правила системи електронних грошей.

Дослідження масиву документів, якими урегульовані відносини електронної комерції, у розрізі окресленої проблематики, дозволило зробити наступні висновки: правове регулювання обігу електронних грошей повною мірою не вирішує проблем правового забезпечення захисту інформації у системі електронних грошей в Україні; не знайшло належного врегулювання перелік елементів нормативно-правової складової захисту інформації у системі електронних грошей в Україні. Зазначені проблеми потребують найшвидшого вирішення, що і слугуватиме темою наших подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Трубін І. О. Особливості визначення поняття «електронні гроші». - Режим доступу: <http://ndi-fp.asta.edu.ua/>
2. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ / ВВР. - 1992. - № 48. - Ст. 650.
3. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 31, ст.286
4. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 27-28, ст.181
5. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2346-ІІІ // ВВР. - 2001. - № 29. - Ст. 137.
6. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-ІV // ВВР. - 2003. - № 36. - Ст. 275.
7. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22 травня 2003 року № 852-ІV // ВВР. - 2003. - № 36. - Ст. 276.
8. Положення про електронні гроші в Україні: Постанова Національного Банку України № 481 від 4 листопада 2010 року. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>
9. Шепета О. В. Нормативно-правова складова захисту інформації у системі електронних грошей в Україні. - Режим доступу: <http://goal-int.org/normativno-pravova-skladova-zaxistu-informacii-u-sistemi-elektronnix-groshej-v-ukraini/>
10. Положення про електронні гроші в Україні: Постанова Національного Банку України № 481 від 4 листопада 2010 року. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>.